

kijk oktober 2001

kijk

10

STUDENTEN SPECI

Studie
als
topspo

DE VEROVERING VAN MARS

BEL & WIN

Robot Wars

Live
uit de Arena

HIGHTECH ZETLEN

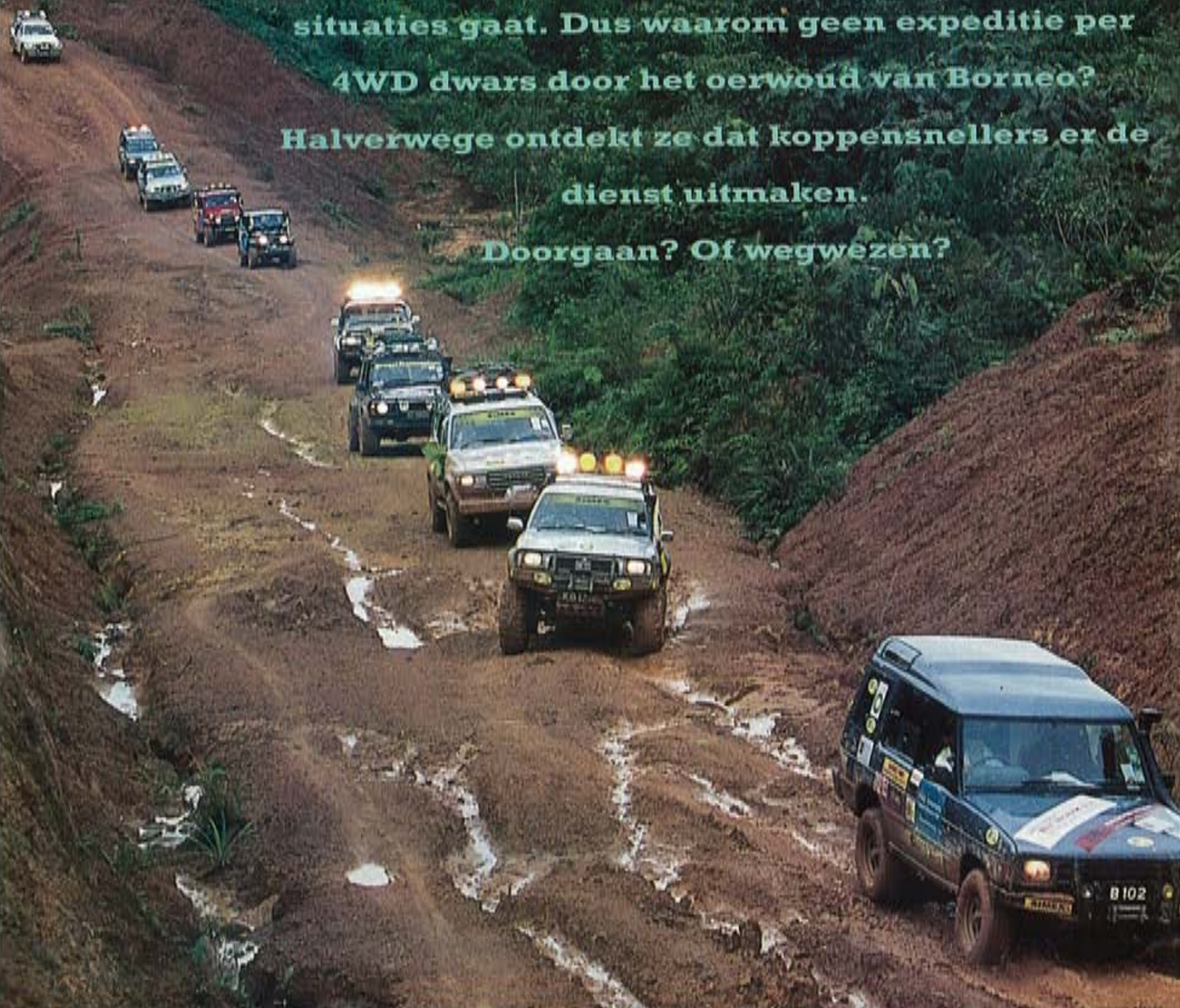

www.kijk

FUN-RALLY DOOR OORLOGSGEBIED

Verslaggeefster Linda van Wijk is wel wat gewend als het om gevaar en extreme situaties gaat. Dus waarom geen expeditie per 4WD dwars door het oerwoud van Borneo? Halverwege ontdekt ze dat koppensnellers er de dienst uitmaken. Doorgaan? Of wegwezen?

Boven: In een ver verleden gesnelde koppen in een Dayak-huis. Links: Vanuit Brunel, een oliestaatje aan de noordkant van Kalimantan, rijden de deelnemers aan de TransSulawesi-expeditie via Sarawak naar het roerige Indonesische deel van het eiland. De meeste expeditieleden zijn schatrijke Aziaten.

Foto: Linda van Nijik

Twee oliedrums met een houten balk er overheen versperren de doorgang. Iedere auto uit ons konvooi moet tol betalen. De mannen die tegenover ons staan houden zelfgemaakte sperren en kapmessen vast en zeggen geen woord. Op de veranda's van de paalwoningen pakken vrouwen hun kinderen op en haasten zich naar binnen. Niemand durft uit de auto te stappen. De spanning is om te snijden. Een halfuur verderop doemt de volgende *roadblock* op. Zo rijden we het gebied van de Dayaks binnen. In februari van dit jaar begonnen de Dayaks, de oorspronkelijke bevolking van Kalimantan (Borneo), met een etnische zuivering. Ze wilden alle Madurezen verjagen. CNN meldde: "450 koppen gesneld in Borneo." Twee maanden na de onlusten start onze reis. De *TransSulawesi* is een commerciële expeditie door Kalimantan en Sulawesi (Celebes). De deelnemers aan deze reis zijn rijke mannen uit Zuidoost-Azië die een vermogen op tafel hebben gelegd om mee te kunnen. Het is bloedheet en het barst van de insecten. Tijdens onze jungle-tocht zullen we geen grote dieren zien, omdat de auto's te veel herrie

maken. De hele dag loop je met een vochtig laagje op je huid. Na de dagelijkse tropische regenbui is de jungle nog groener, ratelen de krekels en kikkers nog harder en zijn de oranje paden waar we overheen rijden nog modderiger. Voor vertrek gold vanwege de onlusten een negatief reisadvies voor Kalimantan. Ik overlegde met expeditieleider Ibrahim Damit. Ik vertelde hem dat ik dat Nederlandse advies best wilde negeren, maar dan wel van hem wilde weten hoe ernstig de situatie was. Hij mailde vlak voor vertrek dat het weer rustig was in Kalimantan en dat ik kon komen. Tent meenemen? Welnee, dat was niet nodig. "We slapen in hotels."

Oorlogskreten

Ondertussen slapen we al een week in de auto. Het lijkt er sterk op dat er iets niet helemaal volgens plan verloopt. We hebben geen informatie over de politieke toestand. De Bruneiers ontwijken lastige vragen door te glimlachen, zich om te draaien en weg te lopen. Ons vermoeden over weer opgelaaide onlusten wordt pas bevestigd op het moment

In de buurt van de stad Sampit zijn huizen van Madurezen door Dayaks in de fik gestoken. In één week vermoorden ze bijna driehonderd mensen. Duizenden vluchtelingen proberen per schip van Kalimantan te ontsnappen. Geheel onder: Een militaire post aan de rand van het gebied waar de Dayaks hun bloederige etnische zuivering uitvoeren.

dat we het met eigen ogen zien gebeuren. Overdag is de situatie minder bedreigend. We stoppen om te badderen in een jungle-rivier. Mijn reisgenote en ik ruimen met een vuilniszak de plastic troep op die de deelnemers op de grond smijten. Ze noemen deze tocht zelf 'ecotoerisme'.

's Nachts zien we een groep Dayak-krijgers met fakkels het oerwoud in gaan. Ze dragen hoofdbanden en hebben tatoeages die aangeven hoeveel koppen ze hebben gesneld. Ze maken jacht op Madurezen die in februari met duizenden tegelijk de jungle in zijn gevlucht. "De Dayak-krijgers worden met vrachtwagen-

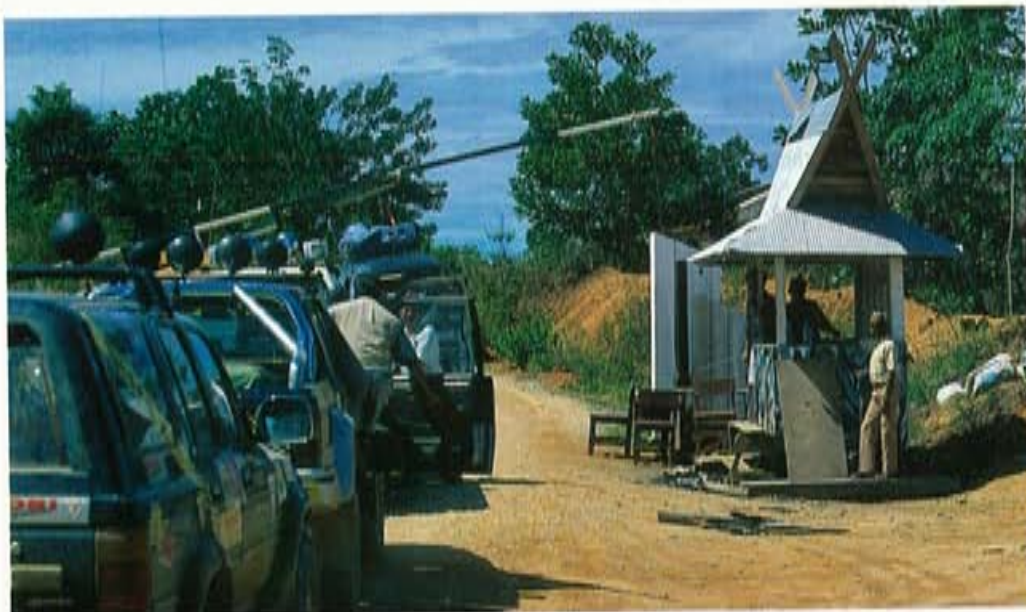
ladings naar bepaalde plekken gebracht," vertelt een expeditielid. "Ze vermoorden alle Madurezen die ze tegenkomen. Mannen, vrouwen en kinderen. Alleen van hun mannelijke slachtoffers hakken ze het hoofd af om mee te nemen als trofee. Net als hun voorouders, de koppensnellers."

Als het konvooi stilstaat horen we een ijselijk geschreeuw in de jungle naast onze auto. Medepassagier Hamdan staat te trillen van angst. Hier worden mensen vermoord. Ik ben bang. "Geen paniek!" roept de expeditieleider. "De strijd gaat tussen de Dayaks en de Madurezen. Wij hebben er niets mee te maken."

"En wat als er pal naast onze auto iemand vermoord wordt?" vraag ik. "Net doen of er niks aan de hand is?"

Hamdan is zo bang dat hij 's nachts takjes om de auto legt. "Dan hoor ik de Dayaks als ze ons aanvallen," legt hij uit. Ik kan niet slapen. De expeditieleider zegt dan wel dat wij buiten deze stammenstrijd staan, maar we rijden dwars door het gebied van de Dayaks. Mochten ze publiciteit willen, of een goede terreinwagen, dan is ons konvooi een goede prooi. We zitten diep in de jungle en hebben een brandend hete dag met veel slechte wegen vol oranje modder achter de rug. Het was de hele tijd scheppen, duwen en lieren geblazen. Overdag zijn we zo ingespannen bezig dat er niet veel tijd is om na te denken. Maar nu hoor ik de Dayaks vlak bij de auto oorlogskreten uitslaan. Ik voel mijn bloed door mijn aderen razen. Heeft mijn laatste uur geslagen? En als dat zo zou zijn: kan ik me daarbij neerleggen? Nee!

Het is heet in de auto. Ik stap uit en ga kijken bij de auto van een echtpaar dat een wereldontvanger bij zich heeft. Ze geven me een kop thee. De meeste expeditieleden zijn wakker. Een arts uit Brunei smeedt samen met zijn rijder een plan voor het geval ze door Dayaks worden aangevallen. "Ik geef plankgas!" zegt hij tegen me. "Ik ga echt niet afwachten hoe d

**Aan de tatoeag
hoeveel mense**

Hiernaast: De 'long-houses' van de Dayak bestaan uit ongeveer vijftien aan elkaar gebouwde paalwoningen.

Hieronder: Behalve de politieke situatie werd ook het weer niet mee. Na elke dagelijkse stortbui zijn de paden nog modderiger.

Gevaarlijke landen

Het ministerie van buitenlandse zaken geeft geen negatieve reisadviezen: "Die term gebruiken wij niet. We ontraden mensen hooguit om ergens naar toe te gaan." Heel diplomatiek.

Op de site van het ministerie (www.minbuza.nl) vind je onder het kopje 'Wijs op reis!' een lijst met tachtig risicolanden. De criteria waarop deze lijst is samengesteld zijn volgens de makers: oorlog, terroristische acties en dat soort ellende. Aan een top-tien van gevaarlijkste landen wagen ze zich bij buitenlandse zaken niet. Volgens schrijver/uitgever Robert Young Pelton is er een gebrek aan informatie voor toeristen: "De meeste sites met landen-informatie zijn politiek en hebben het niet over de gevaren die een toerist loopt." Hij is in dat gat gesprongen en heeft een boek geschreven waarvan de titel voor zich spreekt: 'The world's most dangerous places' (zie www.comebackalive.com). Maar ook Young Pelton geeft geen 'negatief reisadvies'. "Dat klinkt zo dwingend. Ik vertel mensen in mijn boek welke gevaren ze in bepaalde landen lopen." Zijn top-tien van landen waar westerse reizigers de meeste kans hebben in een gevaarlijke situatie te belanden:

- 1) Angola
- 2) Congo
- 3) zuidelijke Filippijnen
- 4) Rusland
- 5) Sri Lanka
- 6) Zuid-Afrika
- 7) Jemen
- 8) Somalië
- 9) Papua Nieuw-Guinea
- 10) Algerije

kost door te gaan met deze expeditie?" "Ik zal je verzoek in overweging nemen," zegt Damit. We gaan verder. Omdat toch niemand kan slapen zet het konvooi zich om vier uur 's nachts weer in beweging. Die middag komen we een

Dayaks me in zestien stukjes hakken!" Anderen maken zenuwachtig grapjes over kop-pensnellers terwijl ze een bekertje noedels warm maken op een brandertje. Iedereen knijpt hem. Het verbaast me dat de deelnemers de expeditieleider als makke schapen volgen. Ik word pas echt bang als ik een van hen gelaten hoor zeggen: "Als Allah wil dat we leven, dan leven we."

Het rode gebied

Ik loop naar Damit toe en vraag hoe het precies zit met deze oorlog. "Wat weet je?" vraagt hij. Ik weet dat de Indonesische regering de Madurezen in de jaren zestig in het kader van een migratieproject heeft verplaatst. Met het oog op een betere spreiding van de bevolking gingen ze van het eiland Madura, bij Java, naar het dunbevolkte Kalimantan. De Madurezen kregen land toegewezen om een nieuw bestaan op te bouwen. De Dayaks vonden dat dat hun grond was.

De Madurezen werden betrekkelijk rijk. De meesten leven nog steeds in houten hutjes die wij als armoedig zouden bestempelen. Maar het was genoeg om de Dayaks nog jaloers te maken dan ze al waren. In de politieke chaos die Indonesië in zijn greep kreeg, begonnen de Dayaks met hun etnische zuivering. Doel: alle Madurezen de zee in. De expeditieleider knikt. "Bereid je maar vast voor," fluistert hij. "Het ergste moet nog komen. Morgen rijden we de *red area* binnen. Daar is het pas echt goed mis."

Ik vraag of we niet beter rechtsomkeert kunnen maken. "We hoeven toch niet koste wat het

militaire post tegen. Stapels zandzakken en een zwart-witte slagboom die voor ons opengaat. *Welcome to the red area*. De junglesteden Pangkalanbuun, Sampit, Palangkaraya en Banjarmasin staan op dat moment in brand. De Dayaks steken de huizen van de Madurezen in de fik. In Pangkalanbuun wordt een uitbarsting van geweld verwacht. Vandaar dat de boel door de militairen is afgesloten. Het leger wil voorkomen dat vrachtwagenladingen Dayakstrijders dit gebied binnentrekken. In Sampit zijn vandaag drie politiemannen door Dayaks vermoord. Ze eisten dat de Dayaks hun kapmessen en speren inleverden.

Een dag lang zitten we vast in een dorpje. We moeten een brede rivier oversteken, maar de pont heeft het begeven. De expeditieleider vertelt dat het reisdoel, de doorsteek van Sulawesi is geschrapt. Het konvooi zal dezelfde weg terugrijden, weer door Kalimantan. Ik moet er niet aan denken! De eigenaar van een *houseboat* krijgt geld toegestopt. Daarna begint hij fanatiek zijn huis in tweeën te zagen, zodat er een auto oppast en de woonboot als pont kan fungeren. In één nacht wordt het konvooi voor auto naar de overkant van de rivier gebracht. Het stortregent onafgebroken. Dan vertelt een expeditielid dat de expeditielid

van de Dayaks kun je zien e onthoofd hebben

Alle 'officials' blijken beroepsmilitairen te zijn die deze expeditie wel spannend vinden

Tegen betaling zaagt de eigenaar van een woonboot zijn huus in tweeën, zodat hij alle auto's naar de overkant van de rivier kan brengen.

Foto: Linda van Wijk

der voor vertrek naar Jakarta is gereisd, waar ook hij een negatief reisadvies kreeg. "Afblazen die expeditie," was de boodschap van de Indonesische regering. Ik vraag er Damit naar. Het blijkt waar te zijn. "Dat is ook de reden dat er twintig deelnemers en twee sponsors uit Brunei hebben afgehaakt," verklaart hij droog. Ik ben kwaad. Hij heeft me voorgelogen. Als ook nog blijkt dat alle 'officials' van de expeditie legerofficieren of ex-legerofficieren zijn, valt het puzzeltje in elkaar. Ik begreep al niet hoe het kon dat iedereen zo rustig bleef in een situatie die ik absoluut abnormaal vond. Ik houd van actie, avontuur en extreme sporten en ben heus wel wat gewend. Maar dit tripje gaat me eigenlijk al lang te ver. De beroepsmilitairen vinden deze expeditie wel spannend.

Complete waanzin

De maat is vol. Ik besluit uit de expeditie te stappen. Je kunt het toch niet maken om met een fun-expeditie door oorlogsgebied te rijden? Onbegrijpelijk dat het ministerie van toerisme in Brunei dit evenement sponsort. De grote vraag is: hoe stap je ergens uit als je er tot je nek in zit? Op een kruising dertig kilometer voor Pangkalanbuun regel ik een lift met de politie. Met Damit als tolk vraag ik of ze mijn veiligheid kunnen garanderen. Ze overleggen. 'Nee' is het antwoord. "Maar mocht de situatie vannacht uit de hand lopen, dan evacueren we de westerlingen het eerst." Ik waag de gok en neem afscheid van de expeditieleden. Met vier man op de voorbank van het politiebusje gepropt rijden we naar Pangkalanbuun, langs zes zwaarbewaakte militaire posten. Volgens mij stink ik als een bunsing, na twee weken in de auto slapen. Ik zie

de verkoelde overblijfselen van huizen langs de kant van de weg. In het stadje ontmoet ik een Engelse fotograaf en een Amerikaanse verslaggever van *Newsweek*. Ze vertellen hoe de situatie in elkaar zit. Alle verhalen over de vrachtwagenladingen krijgers, de steden die in brand staan, de vermoorde politiemannen en het koppensnellen worden door hen bevestigd. Ik realiseer me dat ik de juiste beslissing heb genomen door uit de expeditie te stappen. Op hun beurt luisteren de fotograaf en de verslaggever met open mond

naar mijn verhaal over de expeditie. Het klinkt hen als complete waanzin in de oren. Ze zijn hier om een reportage te maken, maar dat doen ze alleen overdag en in de steden. Geen haar op hun hoofd die erover denkt om de jungle in te trekken. De volgende dag vlieg ik naar Java. De expeditie rijdt precies dezelfde route door Kalimantan terug naar Brunei. Er stappen nog vijf mensen uit de expeditie.

Tekst: Linda van Wijk

Waarom de Dayaks koppensnellen

De Indonesische regering gebruikt het woord 'Dayak' als verzamelnaam voor Kalimantanans oorspronkelijke bevolking. De stammen zelf gebruiken liever namen als Iban, Punan, Kayan en Kenyah. De 'sneltochten' van de Dayaks hadden een rituele betekenis. Ze leverden slaven op die later geofferd konden worden. De koppen werden gestroopt, gekookt, gerookt, eventueel versierd, en aan goden en geesten geofferd voor geluk en voorspoed. De Dayaks wonen in lange houten hutten op palen die in feite uit ongeveer vijftien aan elkaar vastgebouwde huizen bestaan. In deze 'langhuizen'

zie je nog steeds bundels zwartgeblakerde koppen hangen. De Dayaks geloofden dat er geesten in de gesnelde hoofden konden wonen. Bij bepaalde gelegenheden werden die geesten met offers, zoals voedsel, tabak en drank, opgeroepen en geraadpleegd. Jonge mannen konden door koppen te snellen hun moed tonen. Had een krijger een kop gesneld, dan mocht hij bepaalde tatoeages dragen. Een sneltocht had vaak een grondige voorbereiding. Eerst werden de geesten van het regenwoud geraadpleegd en de juiste voortekenen afgewacht. Als het eenmaal zover was trokken de Dayak-krijgers erop uit in kano's van uitgeholde boomstammen. De kano's waren groot genoeg

voor soms wel zeventig krijgers. De beruchtste koppensnellers waren de Iban uit Sarawak: die stonden erom bekend dat ze meer koppen snelden dan ze voor hun rituelen nodig hadden! Doordat veel Dayaks zich tot de islam of het christendom hebben bekeerd en dat met hun traditionele Dayak-geloof combineren, zijn ze wat milder geworden. De Nederlandse en Engelse overheersers verboden het koppensnellen in de negentiende eeuw. Het werd aan het eind van de tweede wereldoorlog nog wel even toegestaan om de Japanners te verjagen. Daarna was het tot februari 2001 stil rondom dit lugubere gebruik.